Ympäristövaliokunta
Asiantuntijalausunto, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä
Asia: HE 27/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ilmastolaiksi

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ilmastolaista seuraavaa,

Nuoret ovat erittäin huolissaan ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta. Vaikka ilmastonmuutos koskettaa kaikkia, vaikuttaa se aivan erityisesti meihin nuoriin ja meidän tulevaisuuteemme. Mitä pidempään ilmastonmuutoksen torjumista viivytellään, sitä vakavampia sen seuraukset ovat. Me ja tulevat sukupolvet olemme niitä, jotka joutuvat elämään tänään tehtyjen ratkaisujen kanssa kaikista pisimpään.

Nuoret ovatkin olleet erittäin aktiivisia läpi koko ilmastolain uudistamisen prosessin. Syksyllä 2020 Nuorten Agenda 2030 -ryhmä ja YK-nuoret jättivät yhdessä 50 muun nuorisojärjestön kanssa Suomen hallitukselle kirjallisen kannanoton ilmastolain uudistamisesta maailman vahvimmaksi. Viesti on selvä: suomalaiset nuorisotoimijat ympäristöjärjestöistä poliittisiin nuorisojärjestöihin peräänkuuluttavat nopeita ja tehokkaita toimia.

Nykymuotoisessa laissa oli selkeitä päivitystarpeita, eikä kunnianhimon taso ollut riittävä. Suomalaiset nuorisotoimijat vaativat, että Suomen ilmastolaki uudistetaan maailman vahvimmaksi ja kunnianhimoisimmaksi heijastaen Suomen halua nousta globaaliksi johtajaksi ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä. Tähän nuorisotoimijoiden yhteiseen Unelmien ilmastolaki -kannanottoon voi tutustua allekirjoittaneiden nuorisotoimijoiden nettisivuilla, esimerkiksi https://nuortenagenda2030.fi/2020/10/suomeen-maailman-vahvin-ilmastolaki/. Tämä lausunto on pääasiallisesti linjassa aiemman kannanoton kanssa, mutta tätä lausuntoa varten ei ole ollut mahdollista käydä yhtä laajaa kommenttikierrosta.

Ilmastonmuutos ja luontokato ovat aikamme suurimpia kriisejä, eikä niiden ratkaisua voida lykätä muista kriiseistä johtuen. Jollemme toimi nyt, seuraukset tulevat olemaan katastrofaaliset. Ilmastonmuutos uhkaa koko ihmiskuntaa ja kaikkea elämää planeetallamme siinä muodossa, kuin me ne tunnemme. Sillä on negatiivisia vaikutuksia niin ekologiseen, sosiaaliseen kuin taloudelliseen ympäristöömme. Suurimmassa vaarassa ovat jo valmiiksi heikoimmassa asemassa olevat ihmiset.

Jotta voimme tulevaisuudessakin säilyttää planeettamme elinkelpoisena ja turvata hyvän elämän edellytykset, on meidän toimittava nyt. Yhteiskuntaa on alettava jälleenrakentaa maapallon ekologiset reunaehdot huomioon ottaen. Ilmastolakia on tiukennettava, sillä tähän asti tehdyt ilmastotoimet ovat riittämättömiä.

1. LAIN VELVOITTAVUUS

Pidämme erittäin tärkeänä lakiin esitettyä sitovaa hiilineutraaliustavoitetta vuoteen 2035 mennessä. Ilmastolakia on kauttaaltaan kehitettävä velvoittavammaksi, jotta voidaan varmistaa tavoitteiden saavuttaminen.

Pitäisimme tarkoituksenmukaisena sisällyttää lakiin myös sitovat välitavoitteet, joilla varmistetaan vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen. Välitavoitteet tuovat ilmastopolitiikkaan jatkuvuutta ja varmistavat sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden.

Lain 19 §:ssä lueteltuihin viranomaisen tehtäviin on lisättävä, että jokainen 19 §:ssä lueteltu vastuuministeriö varmistaa osaltaan päästövähennystavoitteiden toteutumisen vuoteen 2035 mennessä ja sen jälkeen. Tähän tulisi sisällyttää myös valtioneuvoston kanslialle velvollisuus noudattaa ilmastotavoitteiden kanssa linjassa olevaa omistajaohjauspolitiikkaa, ja esimerkiksi

äänestämään yhtiökokouksissa Pariisin sopimuksen päästövähennystavoitteiden mukaisten päätösten puolesta. Kestävän omistajaohjauksen periaatepäätös yksinään on osoittautunut riittämättömäksi.

Lakiin voitaisiin kirjata myös velvollisuus huomioida ilmastosuunnitelmissa ja muissa ilmastopolitiikan instrumenteissa kestävä kehitys laaja-alaisesti. Erityisesti tulee huomioida sosiaalinen kestävyys ja mahdollistaa reilu siirtymä hiilineutraaliin hyvinvointiyhteiskuntaan, sekä varmistaa, että ilmastotoimet tukevat lisäksi osaltaan luonnon monimuotoisuuden suojelua ja vahvistamista.

Ilmastotoimien riittävyyttä ja edistymistä tulisi tarkastella vaalikausittain niin, että tavoite hiilineutraaliudesta 2035 toteutuu.

2. OSALLISUUS JA ASIANTUNTIJAT

Nuorten osallisuutta on lisättävä ja tuettava. Nuoria on kuultava ilmastopäätöksenteon suunnittelu- ja toteutusvaiheissa. Ilmastotavoitteiden saavuttamisesta on raportoitava nuorten kanavissa ja nuoria kiinnostavalla tavalla.

Valtioneuvoston tulee asettaa nuorista koostuva ja riippumaton nuorten elin ilmastopolitiikan suunnittelun ja sitä koskevan päätöksenteon tueksi. Lakiin on kirjattava nuorten elimelle kuulemisvelvollisuus ja kommentointioikeus aina, kun lain piiriin kuuluvia tavoitteita tai mittareita asetetaan ja niistä raportoidaan sekä silloin, kun lakia päivitetään.

Laissa asetettujen tavoitteiden on perustuttava tieteeseen, ja ilmastopaneelia on kuultava ilmastopolitiikan keinoja valittaessa. Pidämmekin hyvänä ja tärkeänä, että laki takaa Suomen ilmastopaneelille vahvan osallistumismahdollisuuden. Toivomme, että ilmastopaneelille turvataan riittävät resurssit toteuttaa tarkoitustaan panelistien toimiessa samanaikaisesti aktiivisina tiedeyhteisön jäseninä. Lisäksi pidämme tärkeänä, että ilmastopaneelin ja/tai muiden riippumattomien tiede- ja tutkimuslaitosten lausunnoilla on velvoittavaa merkitystä silloin, kun päästövähennyskehitys ei ole riittävällä uralla esimerkiksi ilmastovuosikertomuksen antamisen yhteydessä. Hallitukselle tulisi syntyä velvoite toteuttaa tarvittavat lisätoimet sitovaksi asetetun tavoitteen saavuttamisesta.

Mahdollisuuksien mukaan toivoisimme lakiin kirjausta, joka antaisi myös Luontopaneelille, Kestävyyspaneelille tai muulle kestävyysasiantuntijataholle mahdollisuuden lausua ilmastovuosikertomuksesta ja suunnitteluista ilmastopoliittisista päätöksistä laajemmin kestävän kehityksen näkökulmasta. On tärkeää varmistaa, ettei ilmastotoimilla tehdä hallaa muille kestävän kehityksen tavoitteille.

Tieto Suomen ilmastopoliittisesta päätöksenteosta ja päästövähennystavoitteiden etenemisestä tulee olla helposti, läpinäkyvästi ja jatkuvasti jokaisen saatavilla.

Ilmastovuosikertomusta tulee kehittää niin, että se muodostaa kokonaiskuvan Suomen ilmastopolitiikan tilasta. Sen tulee jatkossa raportoida myös Suomen ulkoistetut päästöt. Lisäksi kuten yllä esitimme, tulisi riittämättömän päästövähennyskehityksen johtaa velvoitteeseen tehdä lisätoimia.

Uuden ilmastolain on turvattava kansalaisille vahvat osallistumismahdollisuudet ilmastopoliittisessa päätöksenteossa. Ilmastolaissa on asetettava osallistamisvelvoite ilmastopolitiikan tavoitteita ja niiden mittareita asetettaessa sekä ilmastopoliittisia suunnitelmia toimeenpantaessa. Uuden ilmastolain on taattava kansalaisille yhtäläiset osallistumismahdollisuudet kaikilla hallinnonaloilla.

Erityisesti on kuultava kaikista heikoimmassa asemassa olevia, joihin ilmastonmuutoksen vaikutukset osuvat koviten. Myös alueellisen tasa-arvon on toteuduttava kansalaisten kuulemisissa, ja kuulemistilaisuuksia on järjestettävä ympäri Suomea helposti saavutettavissa paikoissa. Kuulemistilaisuuksissa on huomioitava esteettömyys ja saavutettauuvs. Pidämme erittäin arvokkaana, että saamelaisille taataan laissa kuulemisvelvollisuus.

3. LASKENTA JA MITIGAATIOHIERARKIA

Hyödyllistä olisi tuoda lakiin selkeä hiilineutraaliuden määritelmä ja sen laskentakaava eli määrittää, miten kaikkien yhteiskunnan eri toimijoiden päästöt ja nielut lasketaan. Näin luotaisiin yhteneväisyyttä laskentaan.

Suomen on mitigaatiohierarkiaa noudattaen ensisijaisesti vähennettävä päästöjään. Päästökompensaatioiden on oltava vasta viimeinen vaihtoehto hiilineutraaliutta tavoiteltaessa.

Ne päästöt, joita ei voida vähentää, on kompensoitava kasvattamalla Suomen sisäisiä hiilinieluja. Suomi ei saa tukeutua ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ulkomaisiin kompensaatioihin. Ilmastolaissa on sitouduttava kasvattamaan Suomen hiilinieluja ja määriteltävä niille kunnianhimoiset kasvutavoitteet.

Näemme, että lakiin tulisi kirjata erilliset tavoitteet maankäyttösektorin päästövähennyksille ja hiilinielujen kasvattamiselle. Nieluihin liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia ja Ilmastopaneelin esityksen mukaisesti tuemme korjauskertoimen käyttöä nielutavoitteessa. Ilmastopaneeli on esittänyt suosituksena lain uudistamiseksi päästövähennys- ja nettonielutavoitteiden osalta raportissa Ilmastolakiin kirjattavat pitkän aikavälin päästö- ja nettonielutavoitteet – Ilmastopaneelin analyysi ja suositukset (Ilmastopaneeli, 2021).

Suomen tulee vähentää päästöjään ensisijaisesti fossiilisten polttoaineiden kulutusta vähentämällä. Jo asetetun kivihiilikiellon lisäksi lakiin on kirjattava suunnitelma muistakin fossiilisista polttoaineista luopumiseksi vuoteen 2030 mennessä.

Suomi ei voi tyytyä ainoastaan omien rajojensa sisäpuolella aiheutuvien päästöjen vähentämiseen. Suomen on ilmastolaissa otettava vastuu myös ulkoistetuista päästöistään.

4. MUUT HUOMIOT

Nuorisobarometrin mukaan yli 80% nuorista on sitä mieltä että luonnon itseisarvo tulisi huomioida päätöksenteossa. Nähdäksemme ilmaston ja luonnon itseisarvo on sisällytettävä lain tavoitteisiin.

Siiloutumisen estämiseksi ja koherentin ilmastopolitiikan varmistamiseksi olisi ministeriöiden välistä koordinaatiota ja yhteistyötä lisättävä. Pidämme tärkeänä valmisteluprosessin yhtenäistämistä KAISUn ja ilmasto- ja energiastrategian kesken.